

EXTRA BIJLAGE
DE STANDAARD

ds TAAAL²

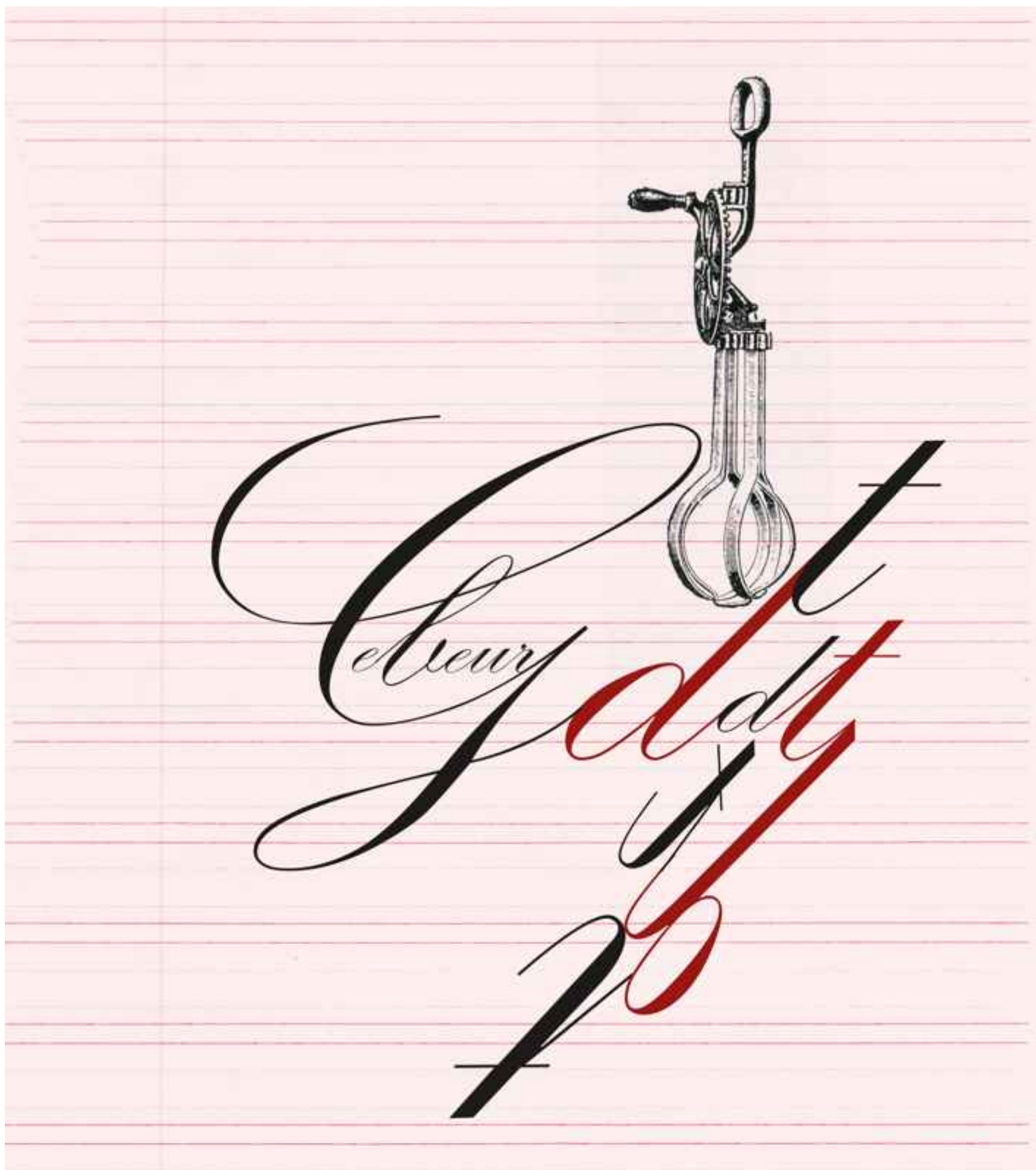
4 NOVEMBER
2014

HET IS GEBEURDT

Nooit meer dt-fouten in acht lessen

[DINSDAG TAALDAG]

LUDO PERMENTIER

EEN DT-FOUT IS NIET DOM

'Ik vrees dat ik van heel die reorganisatie het slachtoffer wordt.' Wie de fout niet meteen opmerkt in deze eerste zin, moet mij niet komen vertellen dat de regels voor de spelling van werkwoorden, een beetje ten onrechte de 'dt-regels' genoemd, eenvoudig zijn. Je begrijpt pas waarom *word* hier zonder t moet, als je ziet dat het onderwerp niet *die reorganisatie* is, ook niet *het slachtoffer*, maar *ik*. Daarvoor is dus grammaticaal inzicht nodig en een gezonde portie twijfel. Maar er is meer. Fouten worden niet gemaakt door mensen die de regels niet kennen, maar door mensen die – verstrooid, slordig of gestrest – de regels niet toepassen, of naar de verkeerde regel grijpen. Daarbij probeert ons geheugen ons te bedriegen. Het woord *bepaald* zit als een geheel in onze talenknobbel opgeslagen, en als het een keer *bepaalt* moet zijn ('Weet je wie hier de wet bepaalt?'), dan gaan we uit de bocht.

De training in deze bijlage is bedoeld om bij sommige woorden (*bedoeld* was er zo een) een alarmlichtje te laten knippen. Zo'n signaal dat bij de meeste mensen afgaat als ze onmiddellijk moeten schrijven (twee d's en twee l'en!). We gaan oefenen in argwaan. Niet voor elke vorm, want niemand schrijft ooit *eieren geraapt* of *mijn oom kuchd* zo

Het woord *bepaald* zit als een geheel in onze talenknobbel opgeslagen, en als het een keer *bepaalt* moet zijn, dan gaan we uit de bocht

vaak. We proberen wel attent te worden voor gelijklopende vormen als *beloofd/belooft* en *haasten/haastten*. De ervaring leert dat wie zijn teksten naleest met extra aandacht voor die vormen, veel fouten nog kan corrigeren.

En de werkwoordspelling vereenvoudigen? Dat is niet onmogelijk. Zet een werkgroep van deskundigen aan het werk en die komt gegarandeerd met een systeem dat logischer is, of leerbaarder, of minder fouten oplevert, of gemakkelijker met de computer na te kijken is. Maar een logischer systeem is misschien minder leerbaar, een systeem dat leerbaarder is, is misschien moeilijker bij het lezen en ga zo maar door. En of zo'n ingrijpende spellingwijziging genade vindt bij alle mensen die al kunnen spellen...?

Zo, mijn tekst is klaar. Nu nog even kritisch nalezen op spel-fouten en erop rekenen dat de eindredactie van deze krant begiftigd is met een gezonde portie twijfel.

COLOFON - Hoofdredacteur: Karel Verhoeven - Samenstelling: Karin De Ruyter, Astrid Houthuys en Ludo Permentier - Bijdragen: Marlies Hagers, publicist Onder Woorden; Astrid Houthuys, eindredactrice De Standaard; Ludo Permentier, columnist De Standaard/medewerker Nederlandse Taalunie/UGent; Hilde Van den Eynde, wetenschapsredactrice De Standaard; Lieve Van de Velde, cultuurredactrice De Standaard - Illustraties: Dirk Huyghe - Cover: Dirk Huyghe - Vormgeving: Stephanie Verbraekel - Eindredactie: Astrid Houthuys en Eva Van den Eynde.

DE DT-FOUT EN HAAR GESCHIEDENIS

IK
SCHRIJF
WAT IK
ZEG

Zau het leeven niet veel eenvoudiger zijn als iedereen gewoon sgreef wat hij hoorde? Hoeven we ons geen zorgen meer te maaken om dt's en andere lastpakken. **Marlies Hagers**

Waarom hebben wij bij middeleeuwse teksten vaak al moeite om te lezen wat er staat? Niet omdat de schrijvers er wat de spelling betreft maar een potje van maakten. Het komt vooral doordat wij niet goed uit de voeten kunnen met een klankspelling, die elk woord spelt zoals het klinkt. Dat geldt net zo goed voor moderne teksten. Neem de proef op de som en lees de volgende zin:

De ginekoloog haut een spietsj voor studenten van de mediese fakultijt

Het gaat, maar het gaat langzaam. Te langzaam voor wie gewend is veel en snel te lezen. 'Maar middeleeuwers lazen niet zo snel, want ze lazen altijd hardop, ook in hun eentje', vertelt Joop van der Horst, tot voor kort hoogleraar Nederlandse taalkunde in Leuven (per 1 oktober ging hij met pensioen). 'Zij hadden dus juist veel profijt van een klankspelling.'

Zo'n klankspelling heeft geen behoefte aan regels. Regels waren pas nodig toen de mensen stil gingen lezen, vanaf de zestiende eeuw ongeveer. Wie stil leest, verklankt de woorden niet, ook niet in zijn hoofd.

Dat mensen stil gingen lezen kwam doordat er veel meer te lezen viel. De uitvinding van de boekdrukkunst had het aantal beschikbare teksten enorm ver-

groot. 'En daar heb je dan nog een andere reden waarom de behoefte aan spellingregels groeide', zegt Noline van der Sijs, hoogleraar Historische taalkunde van het Nederlands in de digitale wereld in Nijmegen. 'De drukkers vroegen om uniformering.'

'Hij speeld'

De eerste regelmakers hanteerden het principe van de gelijkvormigheid: doordat er bij *hij loopt* een t achter de stam komt, doen we dat ook bij *hij vindt* en *hij antwoordt*. En doordat we de verleden tijd vormen met -te of -de achter de stam, komen daardoor soms twee d's of twee t's achter elkaar te staan, zoals bij *antwoordde* en *vergrootte*. 'In het begin werd er nog een beetje met die gelijkvormigheid geëxperimenteerd', zegt Van der Sijs. 'Je kan bijvoorbeeld ook zeggen 'je zegt speelde, dus moet de tegenwoordige tijd *speeld* zijn. Een ander voorstel was om hij *eett* te schrijven, naar analogie van hij *loopt*'.

Pas in 1706 hakte Arnold Moonen in zijn *Nederduitsche Spraek-kunst* enkele knopen door en daarna is er aan de dt-regel nooit meer iets veranderd. Grote spellingregelaars zoals Siegenbeek (1804), De Vries en Te Winkel (1863/64) en Kolléwijn (1891) lieten de werkwoordspelling met

Anonieme gravure bij een gedicht van Joost van den Vondel over de duim van het standbeeld van de hertog van Alba, in de citadel te Antwerpen, 1571. © Rijksmuseum.nl

Met een klankspelling, zo dacht men in de jaren 70, zouden vooral veel meer arbeiderskinderen succes hebben in het onderwijs

rust. Zelfs bij de introductie van het *Groene Boekje* in 1954 bleek de dt-regel nog springlevend. 'Tot halverwege de twintigste eeuw had niemand er grote problemen mee', zegt Van der Horst. 'Onder spellinghervormers werd eindeloos bediscussieerd wat er allemaal eenvoudiger en anders zou moeten, maar over de werkwoordspelling hadden ze het niet. Ik denk omdat lezers gewoon veel gemak hebben van die dt-regel.'

Struikelblok

Dat gold uiteraard niet voor de kindjes die de d's en dt's moesten leren schrijven. 'Maar', zegt Van der Horst 'een mens leest honderd keer meer dan hij schrijft, dus het lezersgemak heeft gewonnen. Dat is redelijk.' Iemand die zich zeker niet kon vinden in die laconieke benadering en het voor de kindjes opnam, was ontwikkelingspsycholoog Dolph Kohnstamm. In de jaren zeventig van de vorige eeuw sloot hij zich aan bij een *aksiegroep* die ijverde voor een spellingvereenvoudiging met het uit-

gangspunt: schrijf wat je hoort. Terug naar de klankspelling dus. 'Het was de tijd waarin iedereen vond dat wetenschappelijk werk maatschappelijk relevant moest zijn', vertelt Kohnstamm nu. 'Ik wilde eraan bijdragen dat veel meer kinderen, vooral ook arbeiderskinderen, succes konden hebben in het onderwijs. De werkwoordspelling was een enorm struikelblok. Er ging in het onderwijs zoveel tijd naar toe. En het leverde nog weinig op ook.' Kohnstamm nam de proef op de som met een dictee vol dt-woorden dat hij via bevriende onderwijzers voorlegde aan honderden kinderen die de regels al eindeloos hadden geoefend. 'Het aantal fouten was gruwelijk hoog', vertelt hij. De *Aksie voor spellingvereenvoudiging* werd gesteund door oud-onderwijsinspecteur Isaac van der Velde, die in 1956 al een proefschrift had gepubliceerd onder de veelzeggende titel 'De tragedie der werkwoordsvormen'. Achteraf zegt Kohnstamm: 'Het is jammer dat we ons toen niet beperkt hebben tot de werkwoordspelling. Onze spellingvereenvoudiging ging ook over au/ou en ij/ei en bij alle woorden schrijven wat je hoort. Dat leverde zo'n ander woordbeeld op, ik begrijp best dat de mensen zich daartegen verzet-

'Ik verwacht dat wij de spelling van de werkwoordsvormen zo gaan veranderen dat de computer ermee overweg kan'

JOOP VAN DER HORST,
taalkundige KU Leuven

ten.' Want dat gebeurde: er kwam ongelooflijk veel kritiek op het plan van Kohnstamm en co en een vereenvoudiging van de dt-regels was verder weg dan ooit. Terwijl er juist nu goede redenen zijn om aan vereenvoudiging te denken.

Toetsenbord en spellingchecker

'Maar dan wel op basis van nieuw onderzoek', zegt Van der Sijs. We hebben het onderzoek van Van der Velde, die vooral keek naar wat het kostte om de dt-regels te leren toepassen. We hebben ook onderzoek van Vincent van Heuven, die naar het lezen keek en concludeerde dat afschaffing van het gelijkvormigheidsbeginsel weinig nut zou hebben voor de snelheid van het lezen. Van der Sijs: 'Dat was in 1978. Maar er wordt nu veel meer geschreven dan toen, door iedereen. Denk maar aan al het gechat en getwitter. En het onderwijs is nu heel anders ingericht dan veertig jaar geleden. Het lijkt me zinnig om opnieuw onderzoek te doen, zowel naar het begrip als naar de snel-

heid van lezen. Dan kun je op basis daarvan beslissen of sommige onderdelen van de werkwoordspelling beter vereenvoudigd zouden kunnen worden.'

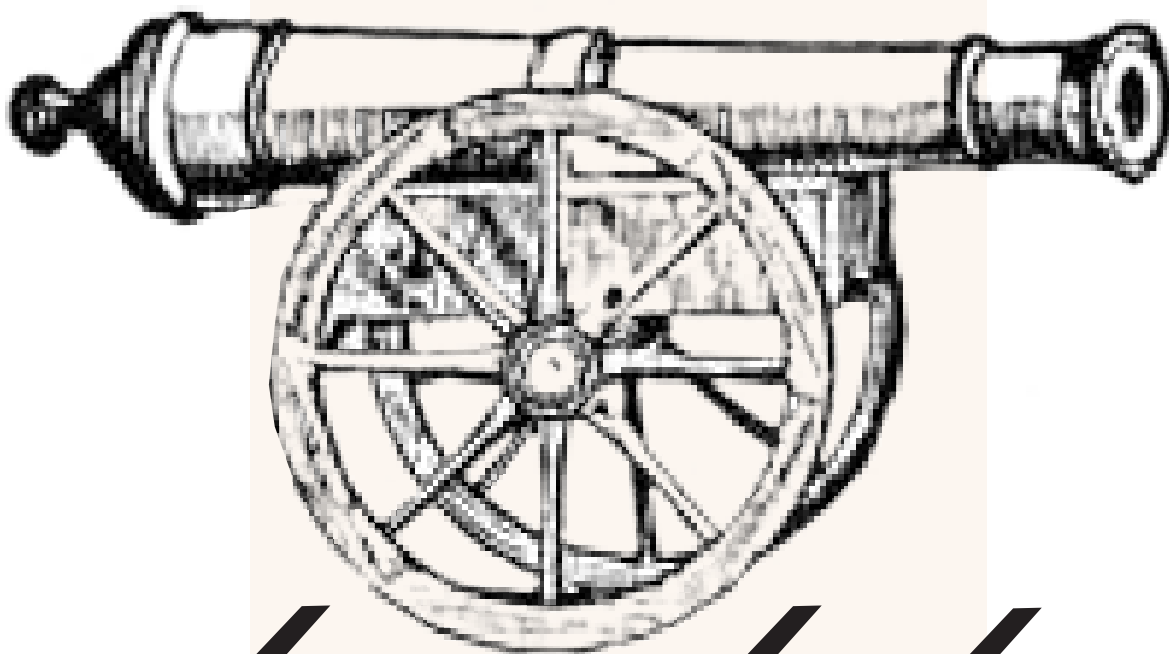
Ook Van der Horst gelooft in vereenvoudiging van de dt-regels. 'De huidige spelling past bij de honderden jaren waarin we schreven met een pen in de hand. Maar tegenwoordig gebruiken we bijna altijd een toetsenbord en een spellingchecker. Die checker kan heel veel regels aan, maar niet alle. Hij kan je niet vertellen of het gebeurt of gebeurd moet zijn en ook met *wordt* met *dt* heeft hij een probleem. Ik verwacht dat wij de spelling van de werkwoordsvormen zo gaan veranderen dat de computer ermee overweg kan.'

LESSEN & REGELS

HOE VOLGT U DEZE TRAINING?

Als u acht keer een kwartiertje tijd neemt, kunt u het trainingsschema volgen. Elke dag maakt u twee of drie korte oefeningen. Soms is er een beknopte uitleg bij. Daarnaast worden de regels uiteengezet in aparte hoofdstukken. Die kunt u gebruiken om de oefeningen te corrigeren. De oplossingen vindt u aan het eind van de lessenreeks. Ten slotte is er de oefening op bladzijde 12. Die kunt u maken om alles te herhalen wat u hebt geleerd. De auteur dankt professor Frans Daems (Universiteit Antwerpen) voor zijn talrijke bemerkingen en aanvullingen. Ludo Permentier

© Dirk Huyghe

Start to

REGELS

We maken in deze taalbijlage gebruik van het begrip 'eerstepersoonsvorm', de vorm van de eerste persoon enkelvoud in de onvoltooid tegenwoordige tijd, zoals (*ik*) *werk*. Dat is minder verwarrend dan 'stam'. Het verschil is dat in de eerstepersoonsvorm de spellingregels van het Nederlands al worden toegepast. De stam van verhuizen is *verhuiz*; de eerstepersoonsvorm is *verhuis*.

IN ZES REGELS

JE HOORT -T AAN HET EIND VAN EEN WOORD

1. De meeste woorden die je uitspreekt met een -t aan het eind, schrijf je
• met d als je -de hoort bij het verlengen met een doffe lettergreep (*hond-honden*);
• met t als je -te hoort bij het verlengen (*kast-kasten*).

Deze regel geldt ook voor het voltooid deelwoord van regelmatige (zwakke) werkwoorden: *geleefd* want *leefde*; *gewerkt* want *werkte*.

2. Voor de onvoltooid tegenwoordige tijd van een werkwoord bestaan de volgende regels:
(a) eerste persoon enkelvoud (*ik*)
Volg regel 1. Dat levert doorgaans geen problemen op: *ik werk*, *ik begeleid* (want

DAG 1

Dt-fouten kruijen waar ze niet gaan kunnen. In boekentassen, kranten, sollicitatiebrieven, Facebookpagina's, sms'en. Drie ervaringsdeskundigen aan het woord: een human resources manager, een student en een veelpleger.

SARAH VANDERVREKEN
HR RECRUITER
MEDIAHUIS

'Dt-fouten doen bij mij een alarmbelletje rinkelen'

'Veel van de sollicitatiebrieven die naar Mediahuis gestuurd worden, gaan door mijn handen: van journalisten en eindredacteuren over sales-medewerkers en ICT'ers tot drukkers. Dt- maar ook andere fouten komen vrij vaak voor.' 'Je hoort dikwijls dat jongeren niet meer kunnen schrijven. Maar ik merk nauwelijks verschil met oudere sollicitanten. Jongeren maken misschien wel meer dt-fouten, maar oudere kandidaten maken dan weer meer andere fouten: ze schrijven *ei* waar het *ij* moet zijn en omgekeerd, schrijven *direct* met een *k* of *rekruteren* met een *c*.' 'Een motivatiebrief moet je paradepaardje zijn. Eén dt-fout in de brief van een journalist of eindredacteur en ik nodig ze zelfs niet uit op gesprek. Daar heb ik geen genade. Bij andere profielen ben ik iets milder. Maar als er meer dan twee à drie taalfouten in een brief staan, gaat er een alarmbelletje rinkelen: dan moet die persoon al een top-cv hebben voor ik hem uitnodig, en in het gesprek zal ik ook meer doorvragen.' 'Schrijffouten in een sollicitatiebrief vormen nu eenmaal een tegenindicatie. Maakt een kandidaat er veel, dan heb ik het gevoel dat die persoon ook op andere gebieden nalatig of slordig zou kunnen zijn. En weet je van jezelf dat je niet goed schrijft, of heb je dyslexie, dan doe je toch gewoon even de moeite om je brief te laten nalezen door iemand die makkelijker schrijft?' (ahh)

VIND JE?

We zeggen allemaal: *Je werkt te veel*. We zeggen ook: *'Werk je nog bij die bakker?'* En we zeggen: *Vanavond werkt je vader thuis*. Twee keer *werk+t*, één keer *werk* zonder *t*. Dat doen we spontaan goed. Blijkbaar zit er een regelje achter: een werkwoord met als onderwerp *je* of *jij* eindigt in de onvoltooid tegenwoordige tijd op *-t*, behalve als het onderwerp *je* erachteraan komt. Die logica volgen we ook bij werkwoorden die eindigen op *-den*, zoals *worden* en *vinden*. Je moet alleen opletten: *je* moet wel degelijk het onderwerp zijn.

SCHRIJF DEZE WERKWOORDEN JUIST IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD (IK WERK).

Je (vinden) een krantenwinkel aan het eind van de straat.
Ik wil niet dat je (vertellen) wat je gehoord hebt.
(Gooien) je altijd je sokken op de grond?
Je (raden) nooit wie er vanavond komt eten.
(Antwoorden) jij op deze vragen?
Waarom (schudden) je je hoofd heen en weer?
Vanavond (treden) je zuster in het huwelijk.
Ik (wassen) de sla en (snijden) hem in grove stukken.
Je vriendje (houden) je handje vast.
Hier (rijden) je veel te snel de berg af.

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN.

MARKEER DE WERKWOORDEN DIE IN EEN ANDERE ZIN ANDERS GESCHREVEN KUNNEN WORDEN, BV. WORD/WORDT.

Ik bevind me vanavond in het huis van mijn zus, die eind van de maand twintig wordt. Dat vindt ze al oud. Mijn oudere broer, die de dertig benadert, smeedt plannen om onze zus te verrassen met een wereldreis. Ik wed dat hem dat nooit zal lukken, want als ze drie dagen van huis is, zendt ze al briefjes vol heimwee.

je hoort *-de* in *begeleide*)

(b) tweede persoon enkelvoud (*je, jij*)

• Als het werkwoord volgt op het onderwerp ('jij werkt') voeg je een *t* toe aan de eerstpersoonsvorm. Dus: *ik werk - jij werkt*.

• Als het onderwerp volgt, voeg je geen *t* toe. Dus: *werk ik - werk jij; betaal ik - betaal jij*. Door deze regel is er een verschil tussen 'jij wordt' en 'word jij'.

Een tweede persoon enkelvoud met onderwerp *u* of *ge*, *gij* eindigt altijd op *-t*: *u werkt - werkt u; u wordt - wordt u; gij werkt - werkt gij; gij wordt - wordt gij*.

(c) derde persoon enkelvoud (*hij, zij, het/de/een*)
Voeg een *t* toe aan de eerstpersoonsvorm. Dus: *ik begeleid - hij begeleidt ons; ik verbaas me - het verbaast ons*.

3. Imperatief (gebiedende wijs): schrijf de eerstpersoonsvorm. Voorbeeld: *ik leid - imperatief: leid deze mensen maar naar binnen*.

Let op, we hebben geen imperatief maar een persoonsvorm tweede persoon enkelvoud met uitgang *-t* en een onderwerp in zinnen als: *komt u naar binnen - leidt u de mensen maar naar binnen*. De zin *leid jij de mensen maar naar binnen* volgt regel 2b.

JE HOORT *-TEN(N)* OF *-DE(N)* AAN HET EINDE VAN EEN WOORD

4. De onvoltooid verleden tijd van een regelmatig (zwak) werkwoord klinkt soms hetzelfde als de infinitief of als een voltooid deelwoord, maar is anders gebouwd. Hier hebben we een uitgang *-de(n)* of *-te(n)*

achter de eerstpersoonsvorm.

(a) Als de eerstpersoonsvorm eindigt op *-d* of *-t*, krijgen we voor de verleden tijd een verdubbeling van deze medeklinker. Voorbeelden: *ik leid de groep - ik leidde de groep, we leidden de groep; ik haast me - ik haastte me, we haastten ons*.

(b) Als de eerstpersoonsvorm niet eindigt op *-d* of *-t*, vullen we volgens wat we horen aan met *-de* of *-te*. Voorbeeld: *ik hoor - ik hoorde; ik straf - we straffen*.

5. De onvoltooid verleden tijd van een onregelmatig werkwoord (met klinkerwisseling, sterk werkwoord) schrijf je volgens de gewone spellingregels: *ik vocht - wij vochten; ik vond - zij vonden*. Hier nooit *-dden* of *-tten*.

6. Een voltooid deelwoord dat eindigt op *-d* of *-t* kan soms gebruikt worden als bijvoeglijk naamwoord. Voorbeeld: *een verbreed terrein, een verbrand boek*. Als er een verbuigings-e wordt toegevoegd, volg je de algemene regels voor korte en lange klinkers. Voorbeelden met lange klinker: *de verbrede weg - een ontblote schouder*. Voorbeelden met korte klinker: *het verbrande boek - de aangerichte schade*. Ook hier dus nooit *-dde* of *-tte*.

FILIP VAN
ONGEVALLE,
CHEF
CULTUUR&MEDIA
DE STANDAARD

‘Een kromme zin vind ik even erg’

‘Ik beken. Ik durf wel eens een dt-fout te maken. Vooral in sms'en en mailtjes. Ik ken de regels wel, hoor, maar ik wil te snel zijn, ik doe drie dingen tegelijk, ik let gewoon niet goed genoeg op.’

‘Mijn afstudeerthesis, lang geleden, ging over de manier waarop de Vlaamse dagbladers berichtten over de invoering van de ecotaks. Dat onderzoek werd goed ont-haald, ik haalde er zelfs de radio mee. Toch was er een prof die op zijn commentaar een lijstje met dt-fouten liet volgen: op pagina x zus, op pagina y zo, op pagina z nog een andere...’

‘Ik was ooit ook een nogal actief lid van jeugdhuis Het Uur in Meerbeke. We hadden een blaadje dat ik eigenlijk helemaal alleen in elkaar stak: ik schreef de teksten, deed de lay-out én de eindredactie. De dt-fout werd er met andere woorden welig. (lacht) Als toen iemand gezegd had dat ik later eindredacteur bij *De Standaard* zou worden, hadden er een paar goed gegrinnikt.’

‘Op de krant zouden dt-fouten me normaal gezien niet mogen overkomen. Maar toch heb ik ooit collega Marc Reynebeau een dt-fout in de mond gelegd in een interview over *De Slimste Mens*. In de kop nog wel. Gelukkig was hij niet boos – die dt-fout had hij natuurlijk niet zelf gezegd.’

‘Denk nu niet dat dt-fouten me niets kunnen schelen. Integendeel, ze zijn absoluut onvergeeflijk en ze doen me pijn aan de ogen – als ik ze opmerk tenminste. (lacht) Maar een kromme zin of een bloedeloos onderschrift, dat vind ik even erg.’ (ahh)

DAG 2

WEN IK OF WEND IK?

Let goed op de eerstpersoonsvorm van werkwoorden die bijna gelijk klinken, maar toch anders gebouwd zijn. Alleen als die eerstpersoonsvorm eindigt op -d, kun je vormen met -dt krijgen.

Hij vaart naar Afrika. Hij aanvaardt geen excuses. De politie verhoort de verdachte. Ze antwoordt niet op vragen.

Mijn broer bezint zich over zijn toekomst. Hij bevindt zich in Parijs.

Jij spelt niet zo slecht. Je speldt me iets op de mouw. Je laat er geen gras over groeien. Je laadt al je meubels in de vrachtwagen.

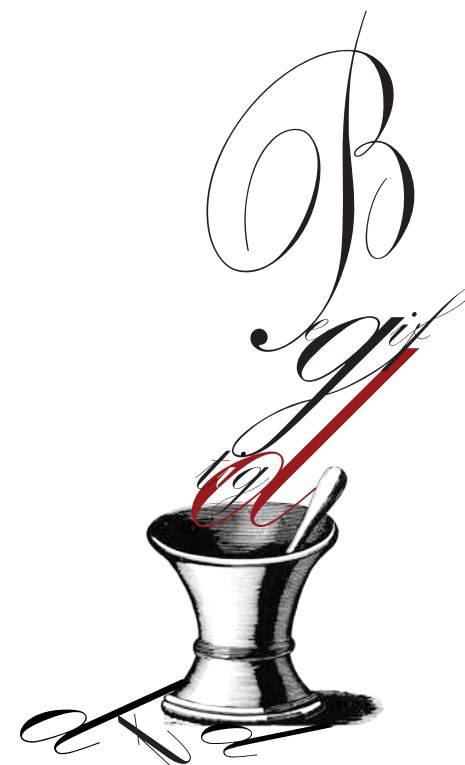
ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de werkwoorden waarvan de eerstpersoonsvorm eindigt op een -d.

Annie bouwt een huis in een streek waar de heide vaak brandt. Soms glijdt er een orkaan over het land en als het dan onweert of bliksemt, gebeurt het dat die alle leven in de vlakte doodt. Ze rijdt dan naar de stad waar ze zich meldt bij de hulpdiensten. Maar ze jaagt graag en bewondert de streek zo erg dat ze er blijft.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD

Ik (bevinden) me vanavond in het huis van mijn zus, die eind van de maand twintig (worden). Dat (vinden) ze al oud. Mijn oudere broer, die de dertig (benaderen), (smeden) plannen om onze zus te verrassen met een wereldreis. Ik (wedden) dat hem dat nooit zal lukken, want als ze drie dagen van huis is, (zenden) ze briefjes vol heimwee.

DAG 3

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Sorteer de werkwoorden. Wordt de eerstpersoonsvorm gevolgd door een uitgang -t of niet?

Ik duld niet dat je nog meer van die perenbomen neerpoot tegen de omheining. Als je die later oogst, land je vroeg of laat in mijn bloemenperk. Ik broed al lang op een oplossing, maar ik vind er geen. Ik wend me binnenkort tot de rechter als je dit zelf niet als een fout beleeft.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD

Annie (bouwen) een huis in een streek waar de heide vaak (branden). Soms (glijden) er een orkaan over het land en als het dan (onweren) of (bliksemen), (gebeuren) het dat die alle leven in de vlakte (doden). Ze (rijden) dan naar de stad waar ze zich (melden) bij de hulpdiensten. Maar ze (jagen) graag en (bewonderen) de streek zo erg dat ze er (blijven).

ZOEK DE SPELFOUTEN

Ik bevind me vanavond in het huis van mijn zus, die eind van de maand twintig word. Dat vind ze al oud. Mijn oudere broer, die de dertig benaderd, smeed plannen om onze zus te verrassen met een wereldreis. Ik wed dat hem dat nooit zal lukken, want als ze drie dagen van huis is, zend ze al briefjes vol heimwee.

HELP! EEN VOLTOOID DEELWOORD

De meeste dt-fouten ontstaan doordat de persoonsvorm van een regelmatig werkwoord (je *verwent* jezelf) wordt verward met het voltooid deelwoord (je *hebt* jezelf *verwend*). Ze klinken gelijk, maar ze worden anders geschreven.

Daarom is het belangrijk het voltooid deelwoord te herkennen in een zin:

- Bij het voltooid deelwoord staat meestal een vorm van *hebben*:

Ik heb gelezen.

Wij hadden betaald.

- Bij sommige werkwoorden staat een vorm van *zijn* of *worden*:

Ze is gestorven.

Ik werd achtervolgd.

De verwarring is het grootst als er veel woorden staan tussen het hulpwerkwoord en het voltooid deelwoord.

Ik heb jarenlang kleimodellen van beroemde standbeelden vervaardigd.

Wordt jouw radioprogramma nog elke dag in het buitenland beluisterd?

EEN VOLTOOID DEELWOORD WORDT GEBRUIKT ALS BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

- Het voltooid deelwoord staat dan bij een zelfstandig naamwoord of staat daar los van: *Een gemaaid grasveld.*

De pagina is gekruld.

- Als het voltooid deelwoord voor een zelfstandig naamwoord staat, krijgt het zoals een bijvoeglijk naamwoord vaak een verbuigings-e. In dit geval schrijf je geen dubbele d of t.

De gewonde soldaat.

Het onverwachte weerzien.

DAG 4

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de persoonsvormen met pv, de voltooid deelwoorden met vd.

Het gebeurt niet elke dag dat ik een boek lees dat het verdient beter bekend te worden. Dat boek heeft de manier veranderd waarop ik de wereld beleef. Je blijft verbaasd achter na het lezen van zo'n boek. Als je erover vertelt, zal je merken dat het niemand verveelt.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD

Ik (dulden) niet dat je nog meer van die perenbomen (neerpoot) tegen de omheining. Als je die later (oogsten), (landen) je vroeg of laat in mijn bloemenperk. Ik (broeden) al lang op een oplossing, maar ik (vinden) er geen. Ik (wenden) me binnenkort tot de rechter als je dit zelf niet als een fout (beleven).

ZOEK DE SPELFOUTEN

Annie bouwt een huis in een streek waar de heide vaak brand. Soms glijdt er een orkaan over het land en als het dan onweert of bliksemt, gebeurt het dat die alle leven in de vlakke dood. Ze rijdt dan naar de stad waar ze zich meldt bij de hulpdiensten. Maar ze jaagt graag en bewonderd de streek zo erg dat ze er blijft.

© Dirk Huyghe

VIJF LELIJKE INSTINKERS

1. Je hebt me nog niet verteld wie hier de spelregels bepaald.
2. Toen Jeroen Simaey's de strafschoep mistte, steeg een dierlijk gebrul op uit de tribune.
3. Telkens als ik door mijn oudere broer opgebeld wordt, vertelt hij me over zijn reis naar China.
4. Aard jij naar je vader of aardt je zuster meer naar hem?
5. Meld u bij de portier als u de sleutel van de kelder wilt.

Verklaring:

1. Fout! Wie bepaalt hier de spelregels? Dat is een derde persoon enkelvoud in de tegenwoordige tijd en gaat dus uit op een -t. Maar

omdat we het woord *bepaald* zo vaak gebruiken (het is *bepaald* niet ongebruikelijk), ziet het woord er met een d erg gewoon uit. Dat effect wordt nog versterkt doordat de vorm *verteld* (hier correct met een d geschreven) eraan voorafgaat.

2. Fout! Het werkwoord is *missen*. Dat wordt zo vervoegd: *ik mis - hij mist; ik miste - hij miste*. Wie een dubbele t schrijft, verwacht met het werkwoord *misten*: *het mist - het mistte*.

3. Fout! Ik word opgebeld, met alleen een d. Ook als er in de zin enige afstand is tussen het onderwerp en het werkwoord.

4. Juist! Het werkwoord *aarden* wordt eerst gevolgd door het onderwerp *jij*. Als je vergeelijkt met bijvoorbeeld het werkwoord *lopen*, dan hoor je dat er in dat geval geen t hoort te staan. We zeggen wel *jij loopt*, maar *loop jij*. Het tweede werkwoord wordt gevolgd door *je*, maar dat is niet het onderwerp. Dat is immers: *je zuster*. Het werkwoord moet daarom in de derde persoon staan, zoals bij *aardt zij*.

5. Juist! Een imperatief schrijven we zonder t. Vergelijk met: *ga naar de portier*. Alleen als het onderwerp *u* volgt, gebruiken we een t. Dat doen we als we het bevel heel vriendelijk formuleren: *gaat u naar de portier*. Maar dat is hier niet het geval. *U* is hier een vorm van het wederkerend voornaamwoord, *zich* (*melden*). In het heel beleefde verzoek *meldt u zich bij de portier* is *u* wél onderwerp. Daarom schrijven we daar *meldt* met -t.

DAG 5

DAG 6

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de werkwoorden die gevormd werden met de eerstpersoonsvorm en uitgang -de of -te.

Maaïke werkte al een maand in het restaurant, maar wende niet aan de hete braadlucht die zich in de keuken verspreidde. Elke keer als ze vermoedde dat de baas niet oplette, haastte ze zich naar buiten en kleepte ze zich om. Ze schatte zelf dat ze wel twintig onderhemdjes in haar kastje bewaarde.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID VERLEDEN TIJD (IK WERKTE) OF GEEF HET VOLTOOID DEELWOORD

Het (gebeuren) niet elke dag dat ik een boek lees dat het (verdienen) beter (bekennen) te worden. Dat boek heeft de manier (veranderen) waarop ik de wereld beleef. Je blijft (verbazen) achter na het lezen van zo'n boek. Als je erover (vertellen), zul je merken dat het niemand (vervelen).

ZOEK DE SPELFOUTEN

Ik duld niet dat je nog meer van die perenbomen neerpoot tegen de omheining. Als je die later oogst, landt je vroeg of laat in mijn bloemenperk. Ik broed al lang op een oplossing, maar ik vindt er geen. Ik wendt me binnenkort tot de rechter als je dit zelf niet als een fout beleefd.

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de werkwoorden die in een andere zin anders geschreven kunnen worden, bv. kaarten/kaartten of verbrande/verbrandde.

Terwijl we wachtten tot de nacht viel, trachtten we de tijd te doden met een spelletje. Je moest vragen beantwoorden terwijl de tegenspeler op een schoteltje een kaarsje zette, dat brandde. Als de wijk doofde en de brandlucht zich in de kamer verspreidde, moest je het kaarsje proberen om te stoten.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID VERLEDEN TIJD

Maaïke werkte al een maand in het restaurant, maar (wennen) niet aan de hete braadlucht die zich in de keuken (verspreiden). Elke keer als ze (vermoeden) dat de baas niet (opletten), (haasten) ze zich naar buiten en (kleden) ze zich om. Ze (schatten) zelf dat ze wel twintig onderhemdjes in haar kastje (bewaren).

ZOEK DE SPELFOUTEN

Het gebeurd niet elke dag dat ik een boek lees dat het verdiend beter bekend te worden. Dat boek heeft de manier verandert waarop ik de wereld beleef. Je blijft verbaasd achter na het lezen van zo'n boek. Als je erover vertelt, zul je merken dat het niemand verveeld.

ebriedend

© Dirk Huyghe

ENGELSE WERKWOORDEN IN HET NEDERLANDS

Fraai is het niet, maar zolang we het niet eens worden of we willen 'bewaren, beveiligen, opslaan' of nog wat anders, moeten we onze bestanden wel 'saven' op de computer. Maar wat is de verleden tijd daarvan?

De spelling van werkwoorden van Engelse oorsprong schrijven we zoals de Nederlandse. Dat gaat volgens twee basisprincipes:

- We gaan uit van de eerstpersoonsvorm die we altijd op dezelfde manier schrijven (*ik bridge, ik scoor*);
- We passen de regels voor de regelmatige (zwakke) werkwoorden toe (*ik leef – ik leefde – ik heb geleefd*, dus: *ik bridge – ik bridgede – ik heb gebridged*).

DAG 7

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID VERLEDEN TIJD

Terwijl we (wachten) tot de nacht viel, (trachten) we de tijd te (doden) met een spelletje. Je moest vragen (beantwoorden) terwijl de tegenspeler op een schoteltje een kaarsje (zetten), dat (branden). Als de wijk doofde en de brandlucht zich in de kamer (verspreiden), moest je het kaarsje proberen om te (stoten).

ZOEK DE SPELFOUTEN

Maaïke werkte al een maand in het restaurant, maar wendde niet aan de hete braadlucht die zich in de keukens verspreide. Elke keer als ze vermoedde dat de baas niet oplette, haaste ze zich naar buiten en kleepte ze zich om. Ze schatte zelf dat ze wel twintig onderhemdjes in haar kastje bewaardde.

EEN WIJS GEBOD

De imperatief (gebiedende wijs) heeft de eerstpersoonsvorm van het werkwoord. Alleen in oude formules zien we nog de vorm met -t, bijvoorbeeld 'Gaaf en vermenigvuldigt u' of 'Proletariërs aller landen, verenigt u.' Soms wordt een verzoek niet uitgedrukt met een imperatief, maar met een tweede persoon enkelvoud, tegenwoordige tijd, bijvoorbeeld: 'Kom jij maar hier.' Als we daar de u-vorm gebruiken, horen en schrijven we een -t: 'Komt u maar hier. Meldt u zich bij de portier.'

GEEF DE JUISTE VORM AAN HET BEVEL OF VERZOEK.

*(Worden) wakker, jongens!
(Kleden) u zich maar warm aan.
(Houden) je stevig vast aan het zadel.
(Leiden) me niet af terwijl ik rij.
(Snijden) de biet in kleine stukjes.*

DAG 8

ZOEK DE SPELFOUTEN

Terwijl we wachtten tot de nacht viel, trachten we de tijd te doden met een spelletje. Je moest vragen beantwoorden terwijl de tegenspeler op een schoteltje een kaarsje zette, dat brandde. Als de wijk doofde en de brandlucht zich in de kamer verspreidde, moest je het kaarsje proberen om te stooten.

WIE BETAALT, WORDT NIET BETAALD

De meeste fouten worden niet geschreven door het verkeerd toepassen van een regel, maar door toepassing van een verkeerde regel. Vaak komt dat doordat de schrijver een persoonsvorm (pv) opvat als een voltooid deelwoord (vd) of bijvoeglijk naamwoord, of omgekeerd.

VUL DE CORRECTE VORM IN: DE PERSOONSVORM IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD (IK WERK) OF HET VOLTOOID DEELWOORD (GEWERKT):

vertelt/verteld; gebeurt/gebeurd; gelooft/geloofd; bepaalt/bepaald; betekent/betekend; bedoelt/bedoeld; verandert/veranderd; verschilt/verschild; beschouwt/beschouwd; betaalt/betaald

*Er wordt veel kwaad over deze volksstam (vertellen).
Geen land heeft ooit zo veel (betalen) om Europees te worden.*

Ze (bedoelen) het goed, maar ze is nogal kortaf in de omgang met vreemden.

Ik heb nooit (geloven) in de verhalen over grootschalige kinderverkrachting.

Als de verkoopsom eenmaal is (bepalen), kun je naar de notaris.

Waarom (verschillen) de luxeversie van de goedkopere?

Het is niet te becijferen wat zijn werk voor onze gemeente heeft (betekenen).

De minister (beschouwen) dit als een topprioriteit in haar beleid.

Niemand (vertellen) er ooit bij dat hij al eerder is veroordeeld.

Ik weet dat je verdrietig bent, maar ik heb dit nooit zo (bedoelen).

Het hele landschap is (veranderen) sinds we hier op vakantie waren.

De rechter (bepalen) de strafmaat, maar de veroordeelde kan nog in beroep gaan.

Ons dorp wordt (beschouwen) als een van de mooiste van Vlaams-Brabant.

De president bezocht een stadje waar anders nooit iets (gebeuren).

De onderwijzer (geloven) dat de stankhinder uit de slachterij komt.

Dit (betekenen) dat we opnieuw naar de stembus moeten.

Zoveel sneeuw in mei, ik kan me niet herinneren dat dat ooit is (gebeuren).

Zo'n kapsel (veranderen) je hele voorkomen.

Zijn werk heeft nooit veel (verschillen) van dat van zijn vader.

Wie zeker wil zijn van een overdekte zitplaats, (betalen) de volle pot.

OPLOSSINGEN

DAG 1

VIND JE?

je vindt: 2b / je vertelt: 2b / gooi je: 2b / je raadt: 2b / antwoord jij: 2b / schud je: 2b / treedt je zuster: 2c / ik was en snij: 2a / je vriendje houdt: 2c / rijd je: 2b

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Ik bevind: 2a / mijn zus wordt: 2c / vindt ze: 2c / mijn broer benadert: 2b / mijn broer smeedt: 2b / ik wed: 2a / zendt ze: 2c

DAG 2

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

de heide brandt / glijdt er een orkaan / die orkaan doodt / ze rijdt / ze meldt zich

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

OPLOSSING: ZIE 'VERWARRENDE VERWANTEN' DAG 1

DAG 3

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

ik duld: 2a - geen t / dat je neerpoot: 2b - geen t / je oogst: 2b - geen t / land je: 2b - geen t / ik broed: 2a - geen t / ik vind: 2a - geen t / ik wend: 2a - geen t / je geeft: 2b - met t

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 2

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 1: *vind ze, *die benaderd, *mijn oudere broer smeet, *zend ze

DAG 4

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de persoonsvormen met pv, de voltooid deelwoorden met vd. / het gebeurt: pv / ik lees: pv / het verdient: pv / bekend: vd / dat boek heeft: pv / veranderd: vd / ik beleef: pv / je blijft: pv / verbaasd: vd / je vertelt: pv / het verveelt: pv

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 3

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 2: *de heide brand, *gebeurd het, *dat dood, *ze bewonderd

DAG 5

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

Markeer de werkwoorden die gevormd werden met de eerstpersoonsvorm en uitgang -de of -te. / Maaïke werkte: 4b / (ze) wende: 4b / de braadlucht verspreidde: 4a / ze vermoedde: 4a / de baas lette niet op: 4a / haastte ze zich: 4a / kleepte ze zich om: 4a / ze schatte: 4a / ze bewaarde: 4b

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 4

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 3: *landt je, *ik vindt, *ik wendt, *je beleefd

DAG 6

ZOEK DE VERWARRENDE VARIANTEN

we wachtten: 4a / trachtten we: 4a / tijd te doden: infinitief / vragen beantwoorden: infinitief / de tegenspeler zette: 4a / een kaarsje dat brandde: 4a / de wijk doofde: 4b / de brandlucht verspreidde zich: 4a / proberen om te stoten: infinitief

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 5

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 4: *het gebeurd, *het verdient, *heeft verandert, *het verveeld

DAG 7

ZET DE WERKWOORDEN IN DE JUISTE VORM

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 6

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 5: *Maaïke wendde, *die zich verspreide, *haaste ze zich, *ze bewaardde

EEN WIJS GEBOD

word wakker / kleedt u zich / hou je (houd je) / leid me snij (snijd) de biet

DAG 8

ZOEK DE SPELFOUTEN

Oplossing: zie 'verwarrende verwanten' dag 6: *trachtten we, *je moest beantwoordden, *dat brande, *je moest proberen om te stooten

WIE BETAALT, WORDT NIET BETAALD

er wordt verteld: vd / geen land heeft betaald: vd / ze bedoelt het goed: pv / ik heb nooit geloofd: vd / als de verkoopsom is bepaald: vd / waarin verschilt: pv / zijn werk heeft betekend: vd / de minister beschouwt: pv / niemand vertelt: pv / ik heb dit nooit zo bedoeld: vd / het landschap is veranderd: vd / de rechter bepaalt: pv / ons dorp wordt beschouwd: vd / waar anders nooit iets gebeurt: pv / de onderwijzer gelooft: pv / dit betekent: pv / dat dat ooit is gebeurd: vd / zo'n kapsel verandert: pv / zijn werk heeft nooit veel verschilt: vd / wie zeker wil zijn betaalt: pv

Dat er in sommige gevallen een groot verschil ontstaat tussen het schriftbeeld en de uitspraak, nemen we erbij.

• De infinitief bestaat uit de Engelse stam van het werkwoord plus -en (eventueel met trema; een e die er al staat, krijgt alleen een -n erbij).
*fax-faxen
bingo-bingoën
carpool-carpoolen
delete-deleten*

• Als de stam van het werkwoord (infinitief min -en) eindigt op een klinker, krijgt de verleden tijd -de en eindigt het voltooid deelwoord op -d
*bingoën - ik bingo - hij bingoot - ik bingode - ik heb gebingood
rugbyen - ik rugby - hij rugbyt - ik rugbyde - ik heb gerugbyd*

• Als de stam van het werkwoord eindigt op een medeklinker, volg je voor het voltooid deelwoord (-d of -t) de verlengingsregel:
*checken - ik check - hij checkt - ik checkte - ik heb gecheckt
coachen - ik coach - hij coacht - ik coachte - ik heb gecoacht
scrabbelen - ik scrabble - hij scrabbelt - ik scrabbelde - ik heb gescrabbeld
saven - ik save - hij savet - ik savede - ik heb gesaved*

• Een dubbele medeklinker vervalt indien dit geen invloed heeft op de uitspraak. Soms moet een dubbele consonant blijven staan om aan te geven dat we de Engelse uitspraak bewaren:
*volleyball - volleyballen - ik volleybal - ik volleybalde: spreken we uit als het Nederlandse 'bal';
pass - passen - ik pass - ik passte: spreken we*

uit als 'paas - pasen - paas - paaste'.

• In de Engelse spelling geeft de e soms de uitspraak van de voorafgaande klank aan (vergeleek her met here). Deze e blijft staan:
*race - racen - hij racet - hij racete
stagedive - stagediven - zij stagedivet - zij stagedivede*
Als de e geen invloed heeft op de uitspraak, laten we ze vallen:
*browse - browsen - hij browst - hij browste
score - scoren - hij scoort - hij scoorde
choke - choken - zij chookt - zij chookte*

• Sommige taagebruikers vernederlandsen de uitspraak van Engelse werkwoorden lichtjes. Daardoor krijg je dubbelvormen als
*golven: golfde en golfte
leasen: leasde en leaste*

ALLE TKOFSCHEPEN TEN SPIJT BLIJVEN DE DT-REGELS ONS PARTEN SPELEN

WAAR LOERT DE DT-FOUT?

Dt-fouten maken we niet uit onkunde. Onze hersenen zetten een geniepige val voor ons op, waar zelfs de beste speller wel eens in trapt, zegt Dominiek Sandra, hoogleraar taalkunde aan de Universiteit Antwerpen.

Hilde Van den Eynde

Ik *wordt*. Hij *word*. Het *gebeurd*. Hij *antwoord*. Weinig spel-fouten zijn zo hardnekkig als die tegen de dt-regels.

‘Terwijl het paradoxale met die regels is’, zegt de hoogleraar taalkunde aan de Universiteit Antwerpen Dominiek Sandra, ‘dat je er eigenlijk geen fouten tegen kunt maken. De dt-regels zijn glashelder. En zelfs als je niet volgens de regels spelt, maar met een ezelsbruggetje, zou het niet mis mogen gaan. In theorie valt tegen de dt-spelling eigenlijk niet te zondigen.’

Maar in de praktijk wil dat al eens tegenvallen. Ook geroutineerde spellers doen dat, zeker als ze onder tijdsdruk staan – ten bewijze daarvan hield Sandra zelfs een tijdlang zijn eigen missers bij.

Zo veel fouten tegen zulke eenvoudige regels: hoe komt dat? En hoe komt het dat niet alleen spellers, maar ook lezers in de dt-val trap-

pen, en zelfs geroutineerde eind-redacteurs geregeld over dt-fouten heen lezen?

De onderzoeksgroep van Sandra doet er bij het departement taalkunde van de UA al jaren onderzoek naar, met als gewillige proefkonijnen honderden leerlingen uit schoolklassen van de laatste jaren van het Antwerpse middelbare onderwijs. Dt-fouten maken we niet uit onkunde, is uit dat onderzoek naar voren gekomen. Nee, het zijn onze hersenen die ons een loer draaien. Of preciezer, ons geheugen voor woordbeelden dat ons te grazen neemt.

Sandra legt het uit in zijn werkkamer in de Antwerpse binnenstad. Alle woorden die we in ons leven lezen, slaan we op in een lange woordenlijst in ons hoofd, zegt hij. ‘Een woord dat in teksten vaker opduikt dan een ander, slaan we op een veel toegankelijker plek in die woordenlijst op. *Wordt*, bij-

voorbeeld, komt veel frequenter voor dan *word*, omdat de eerste vorm met meer persoonsvormen te vervoegen is (*jij, hij, zij, het, men wordt*) dan de tweede (*ik word*).’

En daar schuilt het gevaar. Moe-ten we *ik word* spellen, dan suggereren onze hersenen meteen de spelvorm *wordt*, die vóór in ons geheugen ligt. Het volgens de regels beredeneerde, correcte woordbeeld *word*, ligt verder naar achteren, en is alleen door een uiterst geconcentreerde speller naar voren te halen, over de storende ‘pop-up’ heen. Als je daar te wei-

‘Krijgen we niet genoeg tijd om over de regels na te denken, dan vallen we terug op de meest frequente woordvorm die in ons hoofd zit opgeslagen’

nig tijd voor hebt (door tijdsdruk) of neemt (door nonchalance) dan haalt de pop-up het van de correcte spelling en schrijf je een dt-fout.

Pop-up

De verwarring is haast niet te vermijden, zeker niet omdat beide werkwoordsvormen precies hetzelfde klinken: het verschil tussen een eind-d of -t is in het Nederlands niet hoorbaar.

Precies daar schuilt de val die de hersenen voor ons opzetten, zegt Sandra. Ten bewijze vergalopperden de scholieren uit zijn onderzoek zich vaker bij de spelling van (*ik*) *word* dan bij die van (*jij, hij, zij, het, men*) *wordt*.

‘Er zijn véél zulke gelijklopende werkwoordsvormen’, zegt Sandra, ‘en die spellen we allemaal wel eens verkeerd, zeker onder tijdsdruk. Denk aan (*ik*) *antwoord* – (*jij*) *antwoordt*, of (*het*) *gebeurt* – (*het is*) *gebeurd*. Ook hier zal de frequentst voorkomende schrijfwijze spontaan in je hoofd opdoemen. En dan moet je heel goed op je tellen passen om niet met zo’n automatische pop-up mee te gaan, en te verifiëren of de suggestie wel aan de regel voldoet. En hoe goed

Paradoxaal genoeg zouden net de meest belezen mensen het makkelijkst in de val trappen

je de regels ook kent, je zult altijd wel eens in de val trappen, zeker onder tijdsdruk.’

De uitdaging om misleidende pop-ups te negeren, wordt extra zwaar, zegt Sandra, als het onderwerp en de werkwoordsvorm in

de zin ver uit elkaar liggen. ‘Bijvoorbeeld in een zin als *Ik denk dat ik later muzikant word*. Daar staat de foutenval wagenwijd open. Want hoe verder je in de zin terug moet gaan om te verifiëren wat het onderwerp was, hoe groter de kans dat de pop-up het haalt op de bewuste, tijdrovende toepassing van de regel.’

Dubbele valkuil

Maar niet alleen spellers laten zich vangen. De valkuil van de misleidende pop-up staat ook bij het nalezen van teksten wijd open, concludeerde Sandra in recent onderzoek, uitgevoerd door onder anderen Lien van Abbeneyen en Nina Verhaert. Zij lieten leerlingen uit de hogere jaren van het ASO, het TSO en het BSO onder flinke tijdsdruk een tekst op spel-fouten nalezen.

‘Ook hier lieten proefpersonen vaker *ik wordt* staan dan *hij word*, omdat *wordt* frequenter voorkomt dan *word*’, zegt Sandra, ‘zeker als er woorden tussen onderwerp en werkwoordsvorm stonden.’ En gaven leerlingen een juist gespelde werkwoordsvorm als fout aan, was het telkens de minst voorkomende vorm die werd fout gerekend. ‘Het is alsof lezers het vertrouwde woordbeeld gemakkelijker accepteren.’

Zo spant ons woordgeheugen een dubbele valkuil voor ons, zegt Sandra: bij het schrijven en bij het lezen. Krijgen spellers en nalezers niet genoeg tijd om over de spelingsregels na te denken, dan vallen ze automatisch terug op de meest frequente woordvorm die in hun hoofd zit opgeslagen. ‘De pop-ups uit ons geheugen zijn stoorzenders die maar heel moeilijk te negeren zijn.’

Detectiegemak

Maar als dt-fouten zo gemakkelijk worden gemaakt, en als we er ons allemaal zo gemakkelijk aan bezondigen, waarom tillen de lezers van deze krant dan zo waar aan dt-fouten? Waarom sturen ze veel gauwer een verontwaardigde mail naar de redactie als ze een *ik wordt* of *het is gebeurt* in een tekst hebben aangetroffen dan als er een *onmiddellijk* of *parallogram* met een l te weinig in een verhaal is blijven staan? Of een redacteur een kromme zin heeft geschreven?

Detectiegemak, vermoedt Sandra. ‘De dt-regels zijn zó transparant dat een lezer gemakkelijk de vinger op een fout legt. Een kromme zin aanwijzen is voor de meeste mensen veel moeilijker.’

Paradoxaal genoeg, zegt Sandra, zouden net de meest belezen mensen het makkelijkst in de val van de pop-ups trappen. Want hoe meer iemand leest, hoe wijder de val openstaat. ‘Veellezers kennen de frequentieverhoudingen tussen gelijklopende werkwoordsvormen veel beter. Bij gelijke gelijkennis (wat niet vanzelfsprekend is, want veellezers zouden ook betere regelkenners kunnen zijn) zou dit betekenen dat ze als het ware “gestraft” worden voor hun leesijver – althans op het vlak van het spellen van gelijklopende werkwoordsvormen.’

JOBINA HOUTHUYS
STUDENTE EVENT- EN
PROJECTMANAGEMENT

'Dt-fouten maken minder sexy'

'Dt-fouten, en ook andere taalfouten, die liggen altijd op de loer, ook bij mij. En dus geven ze me wel wat stress elke keer als ik iets schrijf: een werkje voor school of gewoon een mailtje, ik ben altijd wel een beetje bang dat ik er een fout in zet. Stel je voor, je post een bericht op de Facebookmuur van een vriendin en je laat daar een dt-fout in staan. Dat is lichtelijk gênant – iederéén ziet dat, hé!'

'Misschien ben ik wel wat een freak, hoor: mijn vader heeft er altijd op gehamerd dat verzorgde taal belangrijk is, zeker in geschreven teksten. Dat zit er dus wel in bij mij. En ik weet dat het irrationeel is, maar een dt-fout in een sms'je van een jongen die je op het eerste gezicht leuk vindt, dat is een afknapper. Of iets als: *Ik kom morgen u boek terugbrengen*. Dat sms'te een jongen me eens. Wel, ik dacht: hou dat boek maar, *gast*. Geef toe, zo'n fout maakt een jongen toch minder sexy?'

'Intussen is hij wel mijn vriend. En hij is heel goed in wiskunde. (*lacht*)' (ahh)

[COLUMN]

DE ENE T IS DE ANDERE NIET

LIEVE VAN DE VELDE

Ik wijs u erop dat indien u niet antwoord binnen de termijn, de aanslag ambtshalve zal worden gevestigd.

Ik las de zin nog eens. Gniffelde. Aangetekend was hij tot bij mij gekomen. Met een air van gewichtigheid had hij zich in mijn leven opgedrongen, deze brief van het

ministerie van Financiën. En kijk, de man of vrouw die mij wees op een tekortkoming in mijn belastingaangifte, kon niet zonder fouten schrijven. We stonden quitte.

Neen, ik stond voor. Mijn fiscale fout was vergeeflijker dan de zijne. Zo gaat dat in de geest van de wereld der taal fouten. Een dt-fout is de zonde der fouten, zo is het ons ingepeperd, en zo zit het ook in mijn schuld- en boetesysteem. Een geval van levenslange indoctrinatie. Komt die fout van een gezagsinstantie, dan is de zonde nog groter, want hé, hoe kan je iemands autoriteit erkennen als zo iemand de basisregels overtreedt? Een vreselijke gedachte, ik weet het, maar een dt-fout heeft de rare neiging om

zich uit te breiden tot de mens achter de fout, waardoor je zo iemand nog moeilijk serieus kunt nemen.

Met de mens van Het Ministerie valt de schade nog mee. Onze relatie was bij deze beëindigd. Maar het verschijnsel doet zich in mijn geval ook voor in andere domeinen van het leven. Meer dan één date is ooit voortijdig afgesprongen wegens zo'n nonchalant geplaatste d of t. Een afknapper, zo noemen ze dat in de wereld van *Flair & co.*

Het is iets freudiaans, wellicht. Iets wat zich in het Über-ich genesteld heeft en er niet meer uit kan. Een systeem van Geboden en Verboden waaraan het makkelijk vasthouden is. Dus doen we, of beter ik, het maar met de d of de t. Of de *jou* en de *jouw*, iets wat in hetzelfde onvergeeflijke foutenregister valt omdat het net als de d en de t een onwetendheid van het achterliggende systeem verraadt.

Ik haat het. Echt. Ik haat die gevoeligheid voor dt-fouten. Het is het allemaal niet waard. Het reduceert schrijven tot het volgen van regels die zwaarder beladen zijn dan ze waard zijn, terwijl schrijven als creatief ambacht net kan bestaan als de regels overboord gegooid worden. En ik haat het nog meer omdat het ook mezelf een regime van onvergeeflijkheid op-

legt. De microseconde van paniek die ik voel wanneer ik in mijn eigen woorden plots iets lees als pakweg 'dan wordt je auto weggesleept' is terug te voeren tot die dt-fobie. De zin is correct, weet ik al na die initiële microseconde, maar als ik die *je* na die *wordt* zie, komen meteen al mijn armharen recht en gaat mijn hart even sneller kloppen.

Stel dat de man of vrouw op Financiën ergens in zo'n zin *achtien* had geschreven. Met één t. Ook één t te weinig, net als in dat verfoeilijke *u antwoord*. Die ontbrekende t in *achttien* had ik wellicht niet eens gezien. Want *achttien*, dat is, ik beken, een woord dat ik weleens in Google durf te gooien. Ik weet dat acht plus tien samen *achttien* is, maar om één of ander reden heeft het woordbeeld van *achttien* met twee *t's* iets onnatuurlijks, waardoor het altijd foutloopt in mijn geval. Geen enkele eindredacteur die zal gillen: een t-fout! Neen, die *achtien* wordt stilzwijgend gladgestreken. De ene t is de andere niet en dat is, geef toe, raar.

**EEN DT-FOUT
HEEFT DE NEIGING
OM ZICH UIT TE
BREIDEN TOT DE
MENS ACHTER DE
FOUT, WAARDOOR
JE DIE NOG
MOEILIK SERIEUS
KUNT NEMEN**

[OEFENING 2]

ZOEK DE FOUT. NIET IN ALLE ZINNEN STAAT EEN FOUT.

1. Veel plezier heeft de gewezen strijder niet beleefd aan het weerzien met zijn makkers.
2. Volgens bronnen vertrouwd met de verkoop, zijn er verschillende bieders.
3. In het artikel werd verkeerdelijk zijn telefoonnummer vermeldt.
4. De minister heeft beloofd dat ze ons dossier persoonlijk gaat opvolgen.
5. Een dogma zegt dat de meeste overheidstaken efficiënter door de privésector kunnen worden vervuld.
6. Ambtenaren hebben nog altijd een beter beschermt statuut.
7. Hij heeft jarenlang in kringen verkeerd waar weinig respect was voor de vrouw.
8. Naast de brieven zijn ook de enveloppen bewaard.
9. Heeft de minister werkelijk bevestigd dat ze de hervorming zal tegenhouden?
10. Later deze maand worden de controles in de binnenstad nog eens herhaald.
11. Men zegt dat de luchtvaartmaatschappij de zwaarste staking sinds 1998 beleefd.
12. Niemand vertrouwt Rusland nog.
13. De gedenksteen vermeldt dat Jack in 1947 is gesneuveld.
14. Als de man hem het paradijs beloofd, radicaliseert hij en vertrekt naar Syrië.
15. K3 vervult in de nieuwe show alle dromen van zijn fans.
16. Er is niemand die ons beschermd als een crimineel het op ons gemunt heeft.
17. Het gebouw verkeerd in slechte staat en is niet meer toegankelijk voor het publiek.
18. Het is een webdienst die kopieën bewaart van foto's die je met een smartphone maakt.
19. Het ontslag bevestigt een al langer zichtbare trend.
20. De ondervoorzitter neemt het woord en herhaalt nog eens de argumenten die tot de beslissing hebben geleid.

ZET DE WERKWOORDEN IN DE ONVOLTOOID TEGENWOORDIGE TIJD (IK WERK) OF GEEF HET VOLTOOID DEELWOORD (GEWERKT)

1. We weten dat de hersenen op die leeftijd nog niet volledig (ontwikkelen) zijn.
2. Wat (verklaren) die dertien procent voor radicaal rechts?
3. De sector (aanvaarden) nu nog concurrenten die de regels naleven.
4. Het beroep is onontvankelijk (verklaren).
5. Wie goed (behandelen) werd, toonde zich ook vriendelijker voor anderen.
6. Mijn leven (vertonen) een natuurlijke neiging tot slordigheid.
7. Hij maakt al lang geen films meer, maar wordt nog overal (herkennen).
8. Zijn kleren zouden bloedsporen hebben (vertonen).
9. Zich (verlangen) voelen is heel belangrijk in een huwelijksrelatie.
10. De legerleiding (ontwikkelen) op dit ogenblik een nieuwe strategie.
11. Een hooggeschoolde man (verdienen) in België meer dan een vrouw.
12. Toch (beweren) de president dat hij verlegen is en niet geniet van de aandacht van mensen die hem bewonderen.
13. Mooi dat hij mijn uitgestoken hand (aanvaarden) heeft.
14. Mijn baas geeft me creatieve vrijheid, maar (verlangen) dat ik voldoende produceer.
15. Schotland en Engeland zijn nog altijd onder één kroon (verenigen).
16. De schilder werkt heel dicht op wat het publiek meteen (herkennen).
17. Ik weet echt niet wie dit dossier op dit ogenblik (behandelen).
18. We hadden vandaag minstens een punt (verdienen).
19. We hebben een commissie nodig die de lidstaten (verenigen).
20. De inspanningen waren heel wat kleiner dan (beweren) werd.

ONLINE

De oplossing van deze oefening vindt u op www.standaard.be/taalbijlagen